

Gymnasieskolors distansundervisning under covid-19 pandemin:

Skolinspektionens centrala
iakttagelser efter intervjuer med
rektorer

Innehållsförteckning

Skolinspektionens uppföljning av gymnasieskolors distansundervisning.....	3
Ett aktivt arbete med lärande och bedömning med vissa utmaningar	7
Skolorna beskrivs skapa en distansundervisning som följer ordinarie schema i realtid	7
Utveckling av undervisningen ett prioriterat område med vissa svårigheter kopplat till elevers närvaro och engagemang	11
Praktiska undervisningsmoment utmanande i vissa fall även om skolorna visar stor kreativitet.....	13
Betygsättningen beskrivs fungera överlag men viss oro finns för att lyckas skapa ett tillräckligt allsidigt och varierat bedömningsunderlag	16
Stress och ökad arbetsbörda för såväl elever som lärare på vissa skolor	21
Vissa elevgrupper särskilt sårbara vid distansundervisning.....	23
Bibehålla elevernas motivation en av de största utmaningarna	27
Avslutande diskussion	31
Viktigt att följa utvecklingen och höra fler röster	31
Bilaga 1	34
Urval och genomförande.....	34
Bakgrundsinformation	35

Skolinspektionens uppföljning av gymnasieskolors distansundervisning

Under våren 2020 har Skolinspektionen genomfört inspektionssamtal med rektorer för att göra en förenklad uppföljning av gymnasieskolors distansundervisning, betygssättning och garanterad undervisningstid. Detta med anledning av att restriktionerna under covid-19 pandemin inneburit att gymnasieskolornas undervisning skett på distans. Uppföljningen har sin grund i den nya förordningen om utbildning på skolområdet och annan pedagogisk verksamhet vid spridning av viss smitta (SFS 2020:115). Uppföljningen syftar bland annat till att Skolinspektionen ska kunna få inblick i och exempel på hur distansundervisningen har genomförts. Uppföljningen har skett genom intervjuer via videosamtal eller telefon med syfte att ge framåtsyftande återkoppling till rektorerna på hur arbetet kan utvecklas. Detta är en förenklad metod i förhållande till hur Skolinspektionen brukar granska. Till exempel finns ett större fokus på dialog och muntlig återkoppling.¹

Den 15 maj släppte Skolinspektionen en första delrapport av uppföljningens resultat utifrån inspektionssamtal med 45 rektorer som genomfördes under de två sista veckorna i april. De centrala iakttagelser som Skolinspektionen då presenterade har nu när uppföljningen är slutförd till stora delar bekräftats och myndighetens slutsatser består i många delar. Därför känns mycket av innehåll och utformning i denna rapport igen från delrapporten. Skillnaden är emellertid att denna rapport bygger på ett större empiriskt underlag från en längre tidsperiod, vilket gör det möjligt att med större säkerhet uttala sig kring resultaten. Skolinspektionen har nu genomfört inspektionssamtal med drygt 260 rektorer. I denna rapport finns även kompletterande avsnitt och exempel för att ge en bättre helhetsbild. Exempelvis finns ett fördjupande avsnitt om hur vissa elevgrupper är särskilt sårbara vid distansundervisning.²

I texten beskriver rektorerna den bild de har av undervisningen under den period som intervjuerna genomfördes. Det är här viktigt att komma ihåg att rektorerna vid intervjutillfället inte visste att undervisningen skulle tillåtas återgå till skolans lokaler efter terminens slut. Rektorerna uttalar sig alltså som om undervisningen skulle kunna fortsätta på distans även under höstterminen, vilket även färgar deras svar på flera frågor.

¹ För vidare beskrivning av uppföljningens genomförande, se bilaga 1.

² Arbetet med uppföljningen av gymnasieskolors distansundervisning samt denna slutrapport har skett under projektledning av Lars Thornberg, verksamhetsutvecklare vid GD-staben. Huvudskribent för slutrapporten har varit Katarina Nyström, utredare vid Enheten för analys, i samarbete med Joel Axberg, inspektör vid Region Norr.

Även om Folkhälsomyndighetens rekommendation om distansundervisning nu har ändrats vilket ger gymnasieskolor möjlighet att återigen bedriva undervisning helt i skolans lokaler ser Skolinspektionen viktiga lärdomar som kan dras av rektorernas upplevelser. Detta både i det fortsatta arbetet med ordinarie undervisning som i de fall gymnasieskolorna på grund av covid-19 pandemins utveckling kan behöva återgå till distansundervisning under hösten. Utifrån de resultat som framkommer i denna rapport kommer Skolinspektionen att utforma en ny uppföljning av gymnasieskolan som tar avstamp i de utmaningar som kan finnas när undervisningen åter sker i skolans lokaler.

Iakttagelser som tidigare setts och som denna rapport bekräftar

- Rektorer upplever att övergången till distansundervisning i stort fungerat under den aktuella perioden.
- De flesta skolor har följt ordinarie schema och avräkning av undervisningstid har därmed enligt rektorerna inte behövts.
- Flertalet praktiska moment har kunnat utföras genom att till exempel övningar sker i hemmet, att ta in elever i mindre grupper, samlingar med vissa grupper i parker och genom att visst material skickas hem till eleverna.
- Det har funnits utmaningar för lärare att klara allsidig betygssättning. Lärare har pekat på att underlag inte funnits för att bedöma elever i alla moment. Det finns exempel på särskilda svårigheter när elever bedöms ligga mellan två betygssteg. Dessa utmaningar var mindre framträdande i slutet av perioden med distansundervisning.
- En stor saknad finns bland eleverna efter social gemenskap och detta har varit det mest svåra området att klara digitalt.
- Rektorer har pekat på att uthålligt klara motivation och ansträngning hos eleverna varit den största utmaningen. Nu finns en tidpunkt att förhålla sig till när skolorna åter kan öppna till hösten.

Nya eller ytterligare iakttagelser som slutrapporten visar

- Vi har fått en närmare bild av hur stödet till elever med behov fungerat och fler exempel på detta. För vissa elever har stödet fungerat väl och nya inslag har använts som inte syns i vanlig undervisning, vilket varit positivt. Många elever med stödbehov har till exempel uppskattat digitalt inspelade lektioner. Det har stärkt möjligheterna att repetera och förstå. Elever har också tagits in i mindre grupper än vanligt vilket också varit positivt. Likaså

att specialpedagoger kontinuerligt ringt elever och följt upp deras situation. Det förefaller till viss del som att särskilda ansträngningar gjorts till exempel med information till föräldrar som har varit positiva.

- Mindre väl har det fungerat för elever som har haft ett stort behov av nära kontakt med sin lärare, exempelvis för elever med autism. Vi har också fått fler inblickar i vilka grupper av elever som känt stor utsatthet och där distansundervisningen varit svår att följa. Det gäller elever på introduktionsprogram, elever med sociala svårigheter i hemmet eller trångboddhet.
- Många skolor har enligt rektorer förstärkt sin elevhälsa under denna period. Kuratorer, mentorer och specialpedagoger har haft i uppgift att ringa och ta kontakt med elever och vårdnadshavare vid frånvaro eller när elever haft vissa problem.
- Ytterligare exempel har lyfts fram på hur fusk kan stävjas när elever arbetar digitalt. Metoder har utvecklats för att göra ytterligare kunskapskontroller och bedöma rimlighet i elevers svar.
- När det gäller undervisningstid finns flera exempel på rektorer som pekat på att mer undervisningstid givits än normalt. Det beror främst på att tid som annars gått till nationella prov omvandlats till undervisningstid.
- I slutrapporten finns även en tydligare bild på hur digitala lektionsupplägg utvecklats. Lektionsupplägg har utvecklats snabbt under denna period som till exempel handlat om incheckning, lärarledd genomgång, digitala grupparbeten, självständigt arbete samt utcheckning eller digitala kvitton på att eleverna fångat upp innehållet.
- Schemat har i stort följts men vissa kurser och moment har rektorer skjutit till sommar eller höst. Det gäller bland annat kurser med många praktiska moment eller kurser där elever upplevts ha svårigheter som till exempel svenska som andraspråk.
- En tydligare bild framträder i slutrapporten kring att vissa yrkesprogram tycks ha ställts inför ökade svårigheter kopplade till att kunna genomföra arbetsplatsförlagt lärande av god kvalitet. Detta gäller bland annat vård- och omsorgsprogrammet och hotell- och turismprogrammet.

En nulägesbild av rektorers upplevelser av framgångsfaktorer och utmaningar i distansundervisningen – endast på sikt kan vi veta resultat och konsekvenser

Viktigt att notera är att underlaget för sammanställningen utgörs av rektorernas egna utsagor om deras arbete, det vill säga vad som fungerar samt vilka utmaningar de upplever sig ha i undervisningen. Rapporten är därför deskriptiv. Den innehåller således inte en sammanställning av Skolinspektionens bedömningar eller återkoppling till rektorerna.

Det rektorerna har förmedlat till oss är främst hur de arbetar och hur de upplever att omställningen har gått. När det gäller frågan om hur det har gått med distansundervisningen så är det enligt Skolinspektionen för tidigt att svara på detta. Gymnasieskolan har på kort tid ställt om till helt andra arbetsformer till följd av en samhällskris. Vad arbetssätten kommer att betyda för elevers resultat, betyg och deras möjligheter till stöd och stimulans måste visas på längre sikt. Det gäller exempelvis hur det påverkar andelen elever som går ut med gymnasieexamen, betygssnitt och upplevelser av undervisningen. Det kan till exempel finnas en kunskapsskuld hos elever som under andra förutsättningar skulle ha kunnat få ett högre betyg men som inte har klarat kraven till följd av begränsningar i undervisningen. Det kan således tydligare synliggöras om det finns en sådan kunskapsskuld när den nationella betygsstatistiken kommer. Vidare behövs mer uppföljning till hösten av skolpersonalens och elevernas upplevelser för att tydligare kunna bedöma detta.

Nedan sammanfattas Skolinspektionens centrala iakttagelser utifrån rektorernas beskrivningar. Syftet är att förmedla bilder och exempel på det rektorerna beskriver fungerar väl och de utmaningar de ser i arbetet.³

³ Denna framställning bygger på en kvalitativ analys av 100 rektorers utsagor, närmare beskrivning av dessa utsagor och urvalet av dessa ges i bilaga 1.

Ett aktivt arbete med lärande och bedömning med vissa utmaningar

Skolorna beskrivs skapa en distansundervisning som följer ordinarie schema i realtid

Omställningen till distansundervisning har enligt rektorerna fungerat

Den bild som de rektorer Skolinspektionen talat med ger är att distansundervisningen på skolorna följer ordinarie schema och att övergången till distansundervisningen har fungerat övervägande väl avseende undervisnings innehåll och struktur.

Rektorerna berättar att de på olika sätt har förberett lärarna för de förändringar som distansundervisningen har medfört och försökt skapa gemensamma arbetssätt. På flera skolor har exempelvis förstelärarna eller IKT-pedagoger getts uppdrag att ta fram underlag och utbilda skolans personal om hur undervisningen framgångsrikt kan bedrivas på distans med syftet att skapa gemensamma arbetssätt på skolorna. På flera skolor genomfördes även gemensamma planeringsdagar inför att distansundervisningen påbörjades då tid gavs för lärarna att sätta sig in i dessa nya förutsättningar och ges fortbildning, vilket lyfts fram som en framgångsfaktor av rektorerna. Många rektorer berättar om hur de inledningsvis haft dagliga möten med lärarkollegiet för att följa upp hur övergången till distansundervisningen fungerat, men att dessa träffar sedan har kunnat glesas ut. Vanligast är att vissa av skolans lärare undervisar från skolans lokaler medan andra lärare undervisar hemifrån. Flera rektorer beskriver dock hur samtliga lärare inledningsvis bedrev distansundervisningen i skolans lokaler för att lärarna skulle komma igång på ett bra sätt och få stöd i arbetet. På andra skolor beskrivs en utveckling där det i början var fler lärare som arbetade på skolan, men att med ökad trygghet med den digitala distansundervisningen arbetar numera merparten av lärarna hemifrån.

Den kollegiala samverkan har enligt rektorerna kunnat fortgå som vanligt, även om den på flera skolor nu sker digitalt. Många rektorer vittnar också om ett ökat kollegialt samarbete där lärare i större utsträckning än tidigare delat med sig av lektionsplaneringar, tips och erfarenheter. Enligt flera rektorer är samarbetet lärare emellan en framgångsfaktor till att distansundervisningen fungerat väl och flera rektorer beskriver hur de på olika sätt främjat kollegial samverkan. Det kan handla om att organiserade möten för lärare genomförs flera gånger i veckan i syfte att hitta medvetna strategier för att tänka nytt och lösningsfokuserat eller att skolan i samband med distansundervisningens genomförande utarbetat en gemensam digitalt plattform där pedagoger kan dela med sig av sådant som fungerar bra i

undervisningen och ge stöd kollegor emellan. På enstaka skolor tycks dock lärarna ha lämnats något mer ensamma i detta övergångsarbete.

Skolinspektionen kan konstatera att skolorna enligt rektorernas utsagor arbetat mycket engagerat och genomfört ett stort förändringsarbete på kort tid. Det är viktigt att skolornas erfarenheter av att bedriva distansundervisning nu utvärderas och analyseras både på skolorna och hos huvudmännen så att lärdomar kan dras och, inte minst, för att såväl utveckla den ordinarie undervisningen som för att skapa en god beredskap för de fall då gymnasieskolorna åter kan behöva återgå till distansundervisning.

Distansundervisningen sker oftast så att elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid, vilket beskrivs ge eleverna deras garanterade undervisningstid

Enligt de rektorer som Skolinspektionen har talat med sker gymnasieskolornas undervisning till allra största del enligt ordinarie schema i realtid, det vill säga då elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid. Detta lyfts fram som en framgångsfaktor av de allra flesta rektorer. På flera skolor finns en kombination av distansundervisning i realtid och undervisning då lärare och elever möts i skolans lokaler för att genomföra praktiska undervisningsmoment eller examinationer. Endast en gymnasieskola med yrkesförberedande program uppger att de främst har distansundervisning där eleverna är åtskilda i både tid och rum. Så gott som alla rektorer uppger dock att skolan ger en undervisning som sker i realtid, vilket innebär att ingen avräkning gentemot garanterad undervisningstid har varit nödvändig.⁴

I samtalen med Skolinspektionen nämner rektorerna flera åtgärder på skolorna, som de ser som goda exempel, såsom att rektorer löpande stämmer av med sina lärare om planerad undervisning har kunnat genomföras och om den genomförts som undervisning i realtid eller ej, samt att huvudmannen har en dialog med rektorerna om undervisningstid vid distansundervisning. Andra saker som lyfts fram av flera rektorer är att sjukfrånvaron bland både elever och personal har minskat till följd av distansundervisningen. Exempelvis har lärare med endast milda sjukdomssymtom haft möjlighet att genomföra sina lektioner på distans och få

⁴ Enligt 7 § förordningen om utbildning på skolområdet och annan pedagogisk verksamhet vid spridning av viss smitta (SFS 2020:115) får distansundervisning ske på två olika sätt. Dels genom att undervisning bedrivs genom att elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid, dels genom att undervisning bedrivs genom att elever och lärare är åtskilda både i rum och tid. Om läraren och eleven vid undervisningen är åtskilda både i rum och tid ska huvudmannen besluta hur många undervisningstimmar undervisningen ska anses motsvara, om huvudmannen avser att avräkna undervisningstiden mot den garanterade undervisningstiden.

rektorer uppger att lektioner har fått ställas in. Därutöver har huvudmän och rektorer i flera fall en dialog om att, i de fall det behövs, förlänga terminen eller flytta moment till nästkommande läsår för att kunna erbjuda undervisning i alla moment som ingår i kurserna.

I och med att ordinarie schema följs beskriver rektorerna att skolorna inte behöver omfördela några timmar. Vissa elever får dessutom mer undervisningstid nu då de har mer enskild kontakt med lärarna, bland annat genom att chattfunktioner används. Tid som skulle ha använts till genomförande och rättning av de nationella proven har på flera skolor även omvandlats till undervisningstid. På så sätt beskriver flera rektorer att eleverna nu generellt ges mer undervisningstid än annars. På en skola beskrivs även hur lärare har kunnat låna undervisningstid mellan ämnen och på så sätt löst utmaningar som uppstått vid exempelvis enskilda lärares sjukfrånvaro eller då elever har behövt fokusera på undervisning i ett ämne.

I flera fall beskrivs dock hur vissa kurser eller betygdatum på olika sätt kommer att förlängas, eller att skolorna har beredskap för att fatta sådana beslut om uppföljningen inför terminsavslut visar behov av det. Det kan handla om planer på att förlänga kurser några veckor in på sommarlovet för att stötta enskilda elever i år 3 som inte kunnat slutföra sin utbildning i alla delar, eller att kursmoment eller betygssättning förlängs till början av hösten för elever i år 1 och 2 så att de exempelvis ska kunna genomföra vissa praktiska moment innan kursens betyg sätts. Det kan också handla om att kurser som elever upplevs ha svårt att klara på distans förlängs till hösten, här nämns exempelvis svenska som andraspråk. Elever som går på introduktionsprogram såsom språkintröduktion kommer även enligt vissa rektorer att erbjudas att gå i sommarskola och/eller få förlängning av enstaka kurser på individnivå. Vanligast tycks dock vara enligt de rektorer Skolinspektionen har talat med att skolorna inte har bedömt att behov har funnits av att förlänga kurser eller datum för betygssättning. Detta avser Skolinspektionen att följa upp framöver.

Det finns vissa skolor som ser utmaningar inom arbetet med uppföljning och avräkning av undervisningstid. På några skolor, där en del av undervisningen genomförs som distansundervisning då eleverna och läraren är åtskilda i både tid och rum, är det inte från huvudmannen klargjort om och i så fall hur undervisningstiden ska avräknas och följas upp. Undervisningen i dessa fall handlar företrädesvis om elever inom introduktionsprogrammen som av olika anledningar inte har förutsättningar att tillgodogöra sig distansundervisningen i realtid så som den bedrivs på skolorna. Det kan exempelvis handla om bristande tillgång till internet hemma eller andra försvårande hemförhållanden, att de inte har tillgång till skolans digitala plattform eller att de inte kan använda datorerna som skolan har. Det finns därutöver ett fåtal exempel på rektorer som uttrycker utmaningar i arbetet med att kompensera för utebliven undervisningstid och utebliven undervisning inom vissa praktiska moment under nästkommande läsår. Det kan då

handla om att det finns utmaningar om det blir för mycket tid att ta igen till hösten, vilket i sådana fall kommer att påverka kostnader, men också tjänstefördelningen och det schematekniska arbetet eftersom rektorer på olika rektorsområden ibland har samma lärare anställda hos sig.

Skolinspektionen ser det som viktigt att huvudmannen ger aktivt stöd till rektorerna i frågor kopplade till avräkning gentemot garanterad undervisningstid och omfördelning av undervisningstid och återkommande stämmer av de utmaningar som eventuellt kan föreligga på skolorna. Vidare ser Skolinspektionen ett behov av ett löpande arbete med att följa upp att de kursmoment som flera rektorer uppger har flyttats till höstterminen hinner genomföras som tänkt så att inte elevernas garanterade undervisningstid för kommande läsår påverkas. Skolinspektionen avser att vid starten på höstterminen återkomma till dessa frågor.

Befintliga digitala verktyg och plattformar har kunnat nyttjas men med vissa utmaningar gällande tekniska förutsättningar för elever

De flesta gymnasieskolor hade redan innan omställningen till distansundervisning olika digitala verktyg och plattformar på plats som kunde nyttjas. Detta lyfts ofta fram som en framgångsfaktor av rektorerna då elever och lärare redan var väl förtrogna med dessa program, även om de nu fick nyttjas på delvis nya sätt. Flera skolor beskriver även hur de har införskaffat teknisk utrustning för att underlätta lärarnas arbete med distansundervisning hemifrån såsom hörlurar, webbkameror och white board-tavlor. I matematikämnet används flera gånger webbkameror så att eleverna kan se vad lärarna skriver och följa lärarnas uträkningar steg för steg. Merparten rektorer framhåller lärarnas goda arbete med att ställa om till digital undervisning och att snabbt ta till sig ny teknisk kunskap, samt det arbete som ofta skett inledningsvis med att ge lärarna kunskap om hur tekniska lösningar ska användas. Vissa rektorer ger dock uttryck för en ojämn teknisk kompetens bland lärarna och att det finns lite tid för support i dagsläget. Det kan även upplevas som stressande att genomföra lektionen och samtidigt interagera mycket med elever via digitala kanaler.

Vissa rektorer beskriver en inledande tveksamhet kring om tekniken skulle räcka till när nätet belastas, men generellt tycks detta ha fungerat bra på skolorna. Vissa skolor har för att söka undvika sådan belastning använt sig av olika digitala plattformar för att därigenom inte överbelasta ett systems servrar. Exempelvis genom att olika lärplattformar används för att strömma egna lektioner, bedriva videochatt och för att ta del av andra lärares förinspelade lektioner. I de fall skolan inte tidigare tillhandahöll datorer för eleverna har rektorerna på olika sätt förvissat sig om att eleverna har tillgång till nödvändig teknik. Skolorna har även på olika sätt försökt stärka elever som har varit i behov av det i hur de digitala verktygen ska användas. Det kan exempelvis handla om att mentorer eller elevassistenter har fått

i uppdrag att stötta elever och guida dem i teknik. Detta tycks vara något vanligare för elever på introduktionsprogram och en rektor beskriver exempelvis att det finns vissa utmaningar för elever på språkintröduktion att kunna tillgodogöra sig undervisningen både gällande information och teknik på distans. Vissa skolor har även startat upp tekniska supportfunktioner dit elever och lärare kan vända sig, vilket lyfts fram som en framgångsfaktor på dessa skolor.

Den största tekniska utmaningen för skolorna tycks vara enskilda elevers möjlighet till internetuppkoppling. Detta eftersom inte alla elever har god internetuppkoppling hemma, vilket påverkar deras möjligheter att följa med i undervisningen. Det kan till exempel leda till fördröjningar i kommunikationen då det inte finns tillgång till tillräckligt bra programvaror som kan hantera att flera personer sjunger eller agerar samtidigt. Skolorna har på olika sätt försökt hitta lösningar på dessa problem kopplade till elevers tillgång till internet. En rektor framhåller ett strukturellt problem kopplat till att fiber inte är framdraget till alla samhällen på landsbygden, vilket påverkar elevernas internetuppkoppling. Lärarna på denna skola var från början mycket ambitiösa med att streama, men då det tog mycket surfkapacitet för eleverna har lärarna anpassat undervisningen efterhand efter dessa förutsättningar. I andra fall där eleverna inte har tillgång till internet i hemmet har skolorna löst det genom att dessa elever har fått komma in till skolan och arbeta på plats i skolans lokaler eller att skolan har tillhandahållit modem till eleverna. För merparten av eleverna tycks de tekniska förutsättningarna för distansundervisningen emellertid vara goda. Tekniska problem verkar inte heller vara en anledning till lektionsbortfall eller elevfrånvaro enligt de rektorer Skolinspektionen talat med.

Utveckling av undervisningen ett prioriterat område med vissa svårigheter kopplat till elevers närvaro och engagemang

Många skolor skapar enligt rektorerna strukturerade lektionsupplägg men viss osäkerhet råder kring elevers närvaro och engagemang

Flera rektorer berättar om hur skolan på olika sätt har skapat lektionsupplägg för att skapa såväl tydlighet och struktur för elever som för att kunna förvissa sig om elevernas närvaro och engagemang under lektionen. På vissa skolor har förstelärare eller specialpedagog varit med i utformandet av lektionsstrukturen. En typisk sådan lektionsstruktur innefattar att läraren skriftligt tydliggör innehållet för varje lektion, att lektionen inleds med en lärarledd genomgång och sedan chattar eller samtalar lärarna med eleverna online under lektionen och stämmer av att de är aktiva. Undervisning sker antingen genom längre lärarledda genomgångar eller övergår beroende på upplägget till digitala grupprum eller självständigt arbete.

Lärarna avslutar sina lektionspass med någon form av utcheckning, frågor på lektionen, gruppavstämningar eller så kallade exit tickets för att se att eleverna har följt lektionsinnehållet. Lektionerna spelas ofta in och många elever tycks uppskatta möjligheten att kunna gå tillbaka och repetera delar av en lektion. I flera fall innefattar lektionsstrukturen korta delmål eller delmoment och att lärarna ger eleverna tät återkoppling. Detta har enligt flera rektorer visat sig fungera väl i den nya undervisningskontexten för att elever ska känna sig sedda.

Samtidigt som många rektorer upplever att skolan har ett framgångsrikt arbete med att skapa strukturerade lektionsupplägg uppger flera rektorer att lärarna upplever svårigheter med att få kunskap om hur undervisningen fungerar för eleverna och om de verkligen är aktivt närvarande under lektionen. En rektor berättar exempelvis att lärarna i matematik upplever svårigheter med att bedöma dels om eleverna verkligen har förstått undervisningens innehåll, dels i vilken utsträckning eleverna kan utmanas med stegrande svårighetsgrad. Andra rektorer berättar att lärarna kan ha svårare att hjälpa elever som inte kommer igång med sitt arbete eller att upptäcka de elever som inte hänger med i undervisningen. En utmaning i detta sammanhang som lyfts på flera skolor är att en del elever inte är bekväma med att synas på bild eller våga ställa frågor i en öppen chatt, vilket försvårar för lärarna att upptäcka de elever som behöver stöd i undervisningen. Flera rektorer lyfter att även om närvaron nu är högre än normalt så finns det lärare som upplever att det är svårt att bedöma i vilken utsträckning eleverna verkligen är delaktiga eller om de bara loggar in när lektionen startar och loggar ut när den avslutas. Flera rektorer beskriver att lärarna upplever att det är svårare att få en överblick över elevgruppen när undervisningen sker på distans och att uppfatta vad som sker under lektionstid. En rektor beskriver exempelvis att om en elev är tyst i klassrummet märks eleven ändå men att en tyst elev i ett digitalt forum riskerar att försvinna helt. Skolorna försöker på olika sätt vidta åtgärder för att komma åt dessa utmaningar genom att exempelvis vissa elever kontaktas enskilt under eller efter lektionen eller att arbetet sker i digitala dokument som lärarna har tillgång till. Detta kan dock i sin tur upplevas som utmanande på vissa skolor då lärarna ska hitta tid för den täta kontakt för uppföljning och återkoppling som behövs för att säkerställa att eleverna är aktiva.

Skolinspektionen kan konstatera att det enligt rektorernas utsagor har skett ett stort arbete kring utveckling av strukturerade lektionsupplägg som kan komma till nytta även i den ordinarie undervisningen. Samtidigt ser Skolinspektionen det som viktigt utifrån de utmaningar som har framkommit här, att skolorna analyserar elevernas närvaro och engagemang under perioden med distansundervisning för att dra lärdomar om vilket lärande som har skett. Detta med syfte att se hur övergången till distansundervisning kan ha påverkat elevernas kunskapsutveckling.

Rektorerna beskriver att de på olika sätt följer upp hur distansundervisningen fungerar

Många rektorer beskriver hur de på olika sätt kontinuerligt följer upp undervisningens genomförande genom att exempelvis digitalt genomföra lektionsobservationer, utökad kontakt med arbetslagsledarna och att delta i arbetslagsmöten. Detta i syfte att skapa förutsättningar för att utveckla den distansundervisning som bedrivs på skolorna och för att uppmärksamma lärarnas arbetsituation.

Flera rektorer berättar även om hur de på olika sätt följer upp elevernas upplevelser av distansundervisningen. En vanlig strategi är att skolan genomför elevenkäter. Enligt de rektorer som Skolinspektionen har talat med visar dessa enkätundersökningar att eleverna upplever att distansundervisningen fungerar bra och att en god och trygg arbetsmiljö råder. Mentorstider lyfts fram som ett annat viktigt forum för att fånga elevernas upplevelser. Mentorn kan då ta med sig elevernas synpunkter till lärarlagen som gemensamt diskuterar hur de kan möta de behov av justeringar eller förtydliganden som den nya undervisningssituationen kan medföra. I enstaka fall beskriver rektorerna en mer aktiv elevutvärdering, vilket har setts som en framgångsfaktor. Det kan då handla om att elevhälsoteamet har fått i uppdrag av rektorn att ringa till några elever i varje klass per vecka utifrån ett slumpmässigt urval. Elevhälsoteamet sammanställer sedan elevsvaren i en rapport och informerar rektorn och de olika arbetslagen om hur eleverna på de olika programmen tycker att det fungerar med distansundervisningen. Även eleverna får återkoppling på utvärderingarna. Rektorn beskriver att det i de första utvärderingarna framkom att eleverna tyckte att de fick många och långa uppgifter och att eleverna tyckte att det var mycket att skriva och läsa. Enligt rektorn har lärarna sedan justerat undervisningen utifrån elevsvaren och nu tycker eleverna att undervisningen är balanserad och på en bra nivå.

Skolinspektionen ser det som mycket viktigt att eleverna ges möjlighet att höras och påverka den distansundervisning som sker. Även om så tycks vara fallet på flera skolor vill Skolinspektionen peka på vikten av att skolorna under hösten följer upp och utvärderar elevernas upplevelser av distansundervisningen.

Praktiska undervisningsmoment utmanande i vissa fall även om skolorna visar stor kreativitet

Praktiska undervisningsmoment löses på olika sätt även om utmaningar kan kvarstå i vissa ämnen

Övergången till distansundervisning har ställt krav på att praktiska undervisningsmoment nu genomförs på nya sätt. Rektorernas berättelser vittnar

emellertid om en mängd olika lösningar på dessa problem och rektorerna för de allra flesta av de skolor Skolinspektionen talat med anser att man har lyckats genomföra det lektionsinnehåll som krävts på ett tillfredsställande sätt. De ämnen som oftast lyfts i dessa sammanhang är fysik och kemi samt olika praktiska och estetiska ämnen. Dessa utmaningar har antingen lösts genom att elever i mindre grupper har getts möjlighet att komma till skolans lokaler för att genomföra praktiska moment såsom exempelvis laborationer, eller att eleverna på olika sätt har getts möjlighet att genomföra dessa hemifrån varpå eleverna filmar när de praktiska momenten genomförs. En del elever på Estetiska programmets bild- och formgivninginriktning och teaterinriktning har exempelvis kunnat hämta material på skolan såsom lera, tyg och i vissa fall träffar lärarna eleverna i parker för att visa sina färdigheter inom teaterämnena. På andra skolor har undervisningsmaterial kunnat skickas hem till elever, exempelvis matkassar för elever på restaurangprogrammet, eller att elever mot kvitto själva har inhandlat nödvändigt material. Det kan även handla om att dockhuvuden har införskaffats till elever på frisörprogrammet så att dessa elever har kunnat träna på praktiska moment hemifrån. Vissa säkrare laborationer har även gått att genomföra i hemmet. En rektor beskriver exempelvis hur eleverna i en naturkunskapskurs arbetat med hemmets sopor. I Idrott och hälsa arbetar flera skolor med stöd av olika övningsappar och eleverna för loggbok över vad de har gjort. För att i möjligaste mån undvika att ta in elever i år 1 och år 2 har lärare på vissa skolor varit ute på APL-platser och där gjort bedömningar av praktiska moment som annars skulle ha gjorts i skolans undervisning. Dessa lösningar tycks för de allra flesta skolor fungera på ett bra sätt, enligt de rektorer som Skolinspektionen talat med. I vissa framförallt estetiska ämnen har det dock kvarstått utmaningar såsom praktiska undervisningsmoment i scenisk gestaltning och publikkontakt eller att ljudkvalitet och ljudfördröjning begränsar möjligheterna att undervisa i musik och körsång på distans. Dessa moment är även svåra att genomföra i skolans lokaler ur smittoriskhänseende.

Elever i år 3 prioriteras på de flesta skolor för att ges möjlighet att genomföra praktiska moment då de sker i skolans lokaler. Det finns exempel på att kurser med många praktiska moment av denna anledning har flyttats till höstterminen för elever i år 1 och 2 och att dessa elever nu under våren istället genomför teoretiska moment i ökad omfattning. Vissa rektorer uttrycker en oro för hur genomförandet av de praktiska momenten och kurserna ska ske under höstterminen om restriktionerna fortgår. Skolinspektionen ser det som positivt att elever i år 3 prioriteras så att dessa elever får möjlighet att slutföra sina kurser och kunna erhålla sina avgångsbetyg. Samtidigt bör skolorna vara vaksamma på att den kommande arbetsbördan inte får bli för omfattande för elever i år 1 och 2 då de under höstterminen ska ta igen praktiska moment som inte har kunnat genomföras. Det är likaså viktigt att huvudmannen ger resursmässiga

förutsättningar för skolorna i de fall det exempelvis blir högre tryck på salar för praktiska undervisningsmoment än normalt.

Arbetsplatsförlagt lärande kan ofta ske som planerat men risk finns för ökade utmaningar under hösten

Det arbetsplatsförlagda lärandet (APL) tycks, enligt de rektorer Skolinspektionen talat med, överlag fungera bra även om vissa skolor har upplevt stora utmaningar kopplade till detta. På de flesta skolor uppger rektor att APL har kunnat genomföras som planerat, eller redan var genomförd före övergången till distansundervisningen, och att få företag har nekat elever APL-platser till följd av covid-19. I de fall en arbetsplats har nekat en elev plats eller tvingats stänga har skolorna oftast lyckats hitta nya platser åt eleverna. Några elever har under kortare perioder, fram tills de fått en ny arbetsplats, haft undervisning av skolans lärare i de aktuella yrkesämnena samt i några enstaka fall har skolorna även gjort individuella studieupplägg där APL-tiden genomförs under andra veckor eller tider än för övriga elever. För elever i år 1 och 2 har APL ibland flyttats till höstterminen och teoretiska kurser har istället tidigare lagts. Vissa rektorer beskriver hur tid har justerats från år 2 till 3 och att APL till hösten kommer att förläggas på utökade tider utöver ordinarie planerad APL i år 3 för att kompensera för detta.

Skillnader i förutsättningar för APL tycks dock finnas yrkesprogram emellan, där särskilt elever på vård- och omsorgsprogrammet är drabbade. Enligt en rektor får inte elever på vård- och omsorgsprogrammet vara på sina APL-platser i nuläget på grund av smittrisken. Samma rektor berättar att det finns en planering för att dessa elever ska göra sin praktik inom ett annat område, men med vårdande arbetsuppgifter. Om APL-platserna skulle stänga helt för alla elever skulle det enligt rektorn dock uppstå stora svårigheter. Även andra yrkesprogram inom branscher med omfattande permitteringar eller där arbetsplatser har besöksförbud med anledning av smittspridning har fått förlägga delar av de arbetsplatsförlagda momenten inom närliggande områden eller i skolans lokaler. Det gäller exempelvis hotell- och turismprogrammet och handels- och administratörsprogrammet. En rektor beskriver hur de elever på hotell- och turismprogrammet som inte har kunnat behålla sina APL-platser har fått göra APL inom hemtjänsten i kommunen och där genomföra olika servicemoment som ingår i kursplanerna såsom matservice och rumsservice, något rektorn dock understryker inte kommer att fungera på sikt.

Flera rektorer pekar på ökade utmaningar på sikt i de fall då många arbetsplatser tvingas stänga på grund av den ekonomiska situation som covid-19 befaras medföra. Skolinspektionen ser mot denna bakgrund ett behov av ett samlat grepp kring denna fråga då detta kommer att vara fortsatt aktuellt även då undervisning på gymnasieskolan i övrigt åter sker i skolans lokaler. Likaså att APL av god kvalitet säkras under dessa förutsättningar. Skolinspektionen ser även en risk för den lokala

arbetsmarknadens möjlighet att tillhandahålla APL-platser då fler elever kan komma att genomföra APL under höstterminen än vanligt, samtidigt som arbetsmarknaden riskerar att vara tyngd av permitteringar och arbetslöshet. Skolinspektionen kommer att fortsatt bevaka dessa frågor. En annan utmaning som vissa rektorer lyfter är elevernas svårigheter att genomföra APL då eleven själv tillhör en riskgrupp eller bor med en anhörig i riskgrupp. Skolinspektionen ser här ett behov av vägledning till skolorna i denna fråga som med stor sannolikhet kommer vara en fortsatt utmaning under höstterminen.

Betygssättningen beskrivs fungera överlag men viss oro finns för att lyckas skapa ett tillräckligt allsidigt och varierat bedömningsunderlag

Lärares samverkan vid betygssättning beskrivs ofta som välfungerande men behöver i vissa fall förstärkas för att möta nya omständigheter

Lärarnas samverkan kring bedömning och betygssättning beskrivs av merparten rektorer ha kunnat fortgå som tidigare, även om den i vissa fall nu genomförs på distans. Det beskrivs exempelvis ofta att skolan har bibehållit den tidigare strukturen för samverkan mellan lärare kring bedömning och betygssättning, ofta i ämneslag. Flera skolor beskriver hur lärarna samverkar för att i denna nya situation hitta variation i arbetssätt och examinationssätt så att tillförlitliga bedömningar kan göras. Lärarna beskrivs även på flera skolor arbeta med sambedömning och ämnesintegrering när kunskapskrav från olika kurser överlappar. Vissa rektorer beskriver hur den nya situationen har tvingat lärare att utveckla sitt arbete med bedömning. Exempelvis måste nu lärare som i vanliga fall till stor del grundar sin bedömning utifrån resultat på de nationella proven finna andra sätt. Det kollegiala samarbetet lyfts ofta som en framgångsfaktor och flera rektorer beskriver att lärarna delat med sig av tips och erfarenheter i större utsträckning än tidigare vilket har lett till ett gemensamt lärande på skolorna.

Samtidigt ser Skolinspektionen, utifrån vad som framkommit i samtalen med rektorer, att vissa skolor behöver utöka samverkan mellan lärare, främst i hur bedömningar ska gå till och i hur ett varierat underlag ska samlas in i och med de nya omständigheter som distansundervisning innebär. Det kan handla om att rektorer beskriver utmaningar när det gäller att lärarna ska samverka på distans eller att få lärarna att tänka om och anpassa bedömningen till den digitala undervisningen. Enstaka rektorer beskriver också hur samverkan kring bedömning och betygssättning har minskat, ibland som en följd av uteblivna nationella prov, eller att skolan inte har fått en fungerande samverkan kring bedömning på plats än.

Enstaka rektorer berättar att de ser behov av att nu särskilt stötta nya, obehöriga eller ämnesvis ensamma lärare vid bedömning och betygssättning. En rektor har exempelvis identifierat en möjlig risk för mindre tillgång till kollegialt stöd i bedömningsfrågor när lärarna arbetar hemifrån för de lärare som arbetar sitt första år och som inte hunnit få kollegiala relationer i lika hög grad. I dessa situationer har förstelärarna kunnat gå in som stöd och bollplank. Andra rektorer beskriver hur nya och obehöriga lärare får hjälp och stöd av mer erfarna lärare med liknande ämneskombinationer. En annan utsatt lärargrupp som enstaka rektorer lyfter fram är lärare som är ensamma på skolan i sina ämnen. Det kan då handla om att det för närvarande saknas ett formellt forum för lärare att samverka vid betygssättning men att planer finns på att i slutet av läsåret hjälpas åt så att exempelvis mindre erfarna lärare diskuterar med mer erfarna lärare. En sådan sårbarhet, som på enstaka skolor tycks ha funnits redan innan övergången till distansundervisning, kan få än mer omfattande konsekvenser då lärarna lämnas ensamma i arbetet med att ställa om till de nya förutsättningarna för bedömning och betygssättning. På andra skolor beskrivs emellertid att i de fall en lärare är ensam i sitt ämne sker bedömningsdiskussioner med lärare på andra skolor eller med en lärare i ett näraliggande ämne på den egna skolan.

På vissa skolor uttrycker lärare oro för att få in ett allsidigt bedömningsunderlag för en rättssäker betygssättning, samtidigt som arbetet generellt tycks fungera bra enligt rektorerna

Rektorerna ger en bild av att lärarnas arbete med att få in ett varierat och allsidigt bedömningsunderlag för en rättssäker bedömning överlag fungerar och att en mängd olika alternativa bedömningsituationer har skapats. Det tycks emellertid finnas vissa ämnen där detta upplevs som mer problematiskt av lärarna, ofta kopplat till praktiska moment som ska examineras. I dessa fall har sådana moment ofta kunnat examineras på plats i skolan med ett mindre antal elever åt gången. Ämnen där detta ofta förekommer är matematik och naturvetenskap, i övrigt tycks detta vara mest vanligt förekommande i olika yrkesämnena. Det kan också handla om ett förändrat synsätt hos lärarna gällande på vilket sätt eleverna ska visa sina kunskaper under rådande omständigheter. Det kan exempelvis handla om att examinationer i matematik i högre grad nu fokuserar på att eleverna ska kunna förklara och visa hur de räknar ut olika uppgifter istället för att ha "regelrätta" prov, detta i syfte att eleverna ska kunna visa sina kunskaper på ett rättvisande sätt. Ett annat exempel på moment som har upplevts som svåra att bedöma är redovisning inför publik. Detta har ofta kunnat lösas genom att eleverna har fått filma sina framföranden.

På många skolor hade stora delar av kurser och viktiga praktiska moment såsom offentliga framträdanden redan hunnit genomföras, och gymnasiearbetet för elever i år 3 var ofta redan avslutat. Detta har medfört att eleverna vid

distansundervisningens införande redan hade fått undervisning i en övervägande del av kurserna, vilket gör att det till stor del finns ett tillgängligt underlag för bedömning av elevernas kunskaper enligt rektorerna. Den främsta utmaningen gäller de kortare kurser som inleddes under vårterminen, och lärarna har på vissa skolor uttryckt en oro för en rättssäker betygssättning kopplat till detta. Detta tycks dock skolorna lösa enligt rektorernas utsagor genom att exempelvis införa tätare examinationsmoment, eller i de fall då det är nödvändigt diskuteras möjligheten att förlänga kursens betygssättning till höstterminen.

Det finns dock skolor där antingen rektor själv uttrycker en oro eller rektor redogör för lärarnas oro kopplade till en rättssäker bedömning, även om denna oro tycks ha mattats av något över tid. Många gånger är detta kopplat till att eleverna ska få visa sina kunskaper på flera sätt för att därigenom kunna ges en mer allsidig bedömning och negativa konsekvenser som rådande omständigheter kan få för elevernas betyg. Det kan exempelvis handla om att rådande situation innebär att vissa kunskapskrav och förmågor inte hinner testas flera gånger. Vissa resultat står fast sedan i höstas och då kan lärarna inte se till elevernas utveckling på samma sätt som om de kunde testa dem igen ända fram till avslutning. I andra fall kan det handla om att det finns utmaningar när det gäller att hitta en variation i arbets- och examinationsätt så att alla elever utifrån sina förutsättningar kan visa sina kunskaper på ett rättvisande sätt och att lärare därmed får ett tillräckligt varierat underlag för rättssäkra bedömningar. Vissa rektorer ser exempelvis en risk med att underlaget inför betygssättning i vissa ämnen består av många skriftliga inlämningsuppgifter och prov och att det finns en risk för att underlaget i allt för stor utsträckning består av summativa bedömningar. En annan utmaning rör elever som befinner sig mellan två betyg eller elever som lärarna tror under andra omständigheter skulle ha möjlighet att nå ännu längre och som nu inte ges tillräckliga möjligheter för detta.

Rektorerna beskriver många gånger hur lärarna försöker hitta olika lösningar på dessa utmaningar. Det kan handla om att elever som ligger på gränsen mellan två betyg, eller då läraren är osäker på vilket betyg som ska sättas, kallas in till skolan för att på plats genomföra prov och kompletteringar så att det finns ett bra underlag inför betygssättning. I andra fall berättar rektorer om hur lärarna samverkar kring bedömning och betygssättning på individnivå för att hitta samarbetsvinster. För de elever som inte klarat alla moment i undervisningen, eller som väger mellan två betyg, har lärarna därigenom försökt hitta lösningar genom att se om eleverna har visat vissa kunskaper i andra kurser. Gymnasiearbetet används exempelvis i vissa fall som underlag vid bedömning i svenska.

Vissa rektorer beskriver det som att det tidigare fanns en oro hos lärarna för hur betygssättningen skulle fungera för eleverna men att skolorna nu har hittat fungerande lösningar för detta. Samtidigt ger vissa rektorer uttryck för att dessa utmaningar kan påverka elevernas betyg. En rektor berättar exempelvis om att

lärarna anser att de kan sätta betyg nu, men att betyget hade kunnat vara ett annat om de hade haft mer underlag. En annan rektor berättar om signaler från lärare om att det finns fall där elever möjligen inte kan få så höga betyg som de skulle kunna få därför att undervisningen sker på distans.

Även om rektorernas beskrivningar tyder på att arbetet med en allsidig och rättssäker bedömning och betygssättning generellt fungerar tillfredsställande, och att skolornas arbete över tid tycks ha utvecklats kring dessa frågor, ser Skolinspektionen vissa skolors farhågor kring detta som oroväckande. Det tycks på vissa skolor finnas ett behov av att förstärka samverkan för att förbättra möjligheterna för att allsidiga bedömningsunderlag samlas in som ger förutsättningar för en rättssäker bedömning. Det är bekymmersamt om elevernas betyg drabbas negativt av distansundervisningen och eleverna ska ha samma möjligheter som andra att nå det betyg de under andra omständigheter hade kunnat nå. För skolan blir det en utmaning att se till att skapa alternativa bedömningssituationer som gör att eleverna kan visa sina kunskaper och färdigheter på ett allsidigt sätt. Skolinspektionen ser ett behov av fortsatt stöd till skolorna i dessa frågor för att säkerställa elevernas rätt till en rättssäker betygssättning. Likaså kan det utifrån rektorernas berättelser vara motiverat att se över skolornas beredskap för hur en rättssäker betygssättning kan ske i de fall gymnasieskolan behöver återgå till distansundervisning under hösten, och de utmaningar som då kan framträda kopplat till att en större del av bedömningsunderlaget inte hunnit samlas in vid undervisning på plats i skolans lokaler. Vidare behöver skolorna ha en beredskap och planering för hur bedömningsmoment som har flyttats till höstterminen ska kunna genomföras i de fall gymnasieskolan återigen behöver bedriva undervisning på distans.

Inställda nationella prov har krävt nya lösningar, vilket på vissa skolor har upplevts som utmanande

Flera rektorer lyfter utmaningar när det gäller att de nationella kursproven inte genomförs, vilket har lett till att underlag som lärare har räknat med att kunna använda uteblir. Skolorna har på olika sätt hittat lösningar på dessa utmaningar, det tycks emellertid finnas en spridning i hur utmanande detta har upplevts av skolans lärare. Flera rektorer berättar att lärare i ämnen som skulle ha haft nationella prov använder delar från gamla nationella prov för att säkerställa att de får med alla delar i sina bedömningar. På andra skolor har enskilda lärare eller lärarlag tillsammans konstruerat andra gemensamma prov som genomförs på hela skolan för att efteråt kunna samrätta och sambedöma. En rektor berättar att lärarna i svenska, matematik och engelska kommer att samverka på sambedömningsdagar som de vanligtvis brukar göra i samband med de nationella proven, men att lärarna nu istället kommer att sambedöma andra elevuppgifter. På vissa skolor lyfter rektorer dock utmaningar med att situationer av sambedömning

nu uteblir som en konsekvens av inställda nationella prov och att vissa lärare uttrycker en oro för hur likvärdiga och rättvisa betygen blir. På dessa skolor kan det finnas behov av en mer organiserad samverkan mellan lärare för att försäkra sig om en likvärdig bedömning och betygssättning. På andra skolor har motsvarande provsituationer skapats där arbetet istället tycks kunna fortgå i linje med tidigare arbetssätt. Vissa rektorer ger uttryck för att lärare känner sig stressade över att de nationella proven har ställts in och att då på egen hand försöka konstruera egna prov med ett innehåll som liknar det som de nationella proven brukar examinera.

Skolinspektionen kan konstatera att skolorna tycks ha hanterat denna situation på olika sätt och att detta har upplevts mer eller mindre betungande på skolorna. Detta kan indikera att skolor hade behövt mer vägledning i hur de skulle ha agerat då de nationella proven ställdes in. Det tycks finnas en tendens till att de skolor som intervjuades tidigare under våren upplevde de inställda nationella proven som en större utmaning än de skolor som intervjuades under senare delen av våren. Detta kan indikera att de initialt upplevda utmaningarna efter hand löstes på ett för skolan tillfredsställande sätt. En rektor beskriver exempelvis hur det uppstod en hel del frågor kring alternativa sätt att samla in bedömningsunderlag istället för de nationella proven när det blev bestämt att de inte skulle genomföras, men att lärarna gemensamt hittat andra sätt att genomföra bedömningarna och därför kommer att ha tillräckligt brett och varierat bedömningsunderlag inför betygssättningen.

Endast enstaka rektorer beskriver förekomst av fusk vid examinationer på distans

Många skolor berättar om olika strategier de har vidtagit för att stävja fusk i samband med att examinationer genomförs på distans. Det är dock endast enstaka rektorer som beskriver att lärarna upplever att förekomsten av fusk bland elever faktiskt har ökat. Däremot är det flera skolor som lyfter utmaningar när det gäller att säkerställa att det verkligen är elevens kunskaper som framkommer i bedömningssituationerna när dessa genomförs på distans. Det kan då handla om att kunna kontrollera och säkerställa så att eleverna inte använder otillåtna hjälpmedel när de arbetar hemma eller svårigheter kopplade till att veta om eleven är själv vid provtillfället eller om eleven exempelvis har syskon eller föräldrar hemma som kan hjälpa dem att besvara provfrågor.

Många skolor vidtar olika åtgärder för att komma åt dessa utmaningar och stävja fusk. En rektor beskriver att lärarna har arbetat mycket tillsammans med att konstruera bedömningsuppgifter som motverkar risken för fusk. Exempelvis har typen av frågor förändrats så att det ska vara svårt att få hjälp av någon som finns bredvid eller av att titta i en bok. Vissa prov görs även på skolan, såsom matematikprov, för att säkerställa rättssäkerheten. Muntliga bedömningar sker

också i större utsträckning än tidigare. Flera rektorer framhåller att lärarna ofta ställer frågor där eleverna får resonera och argumentera för de lösningar de har gjort eller att kunskaperna i större utsträckning kontrolleras muntligt i syfte att stävja fusk. Flera rektorer beskriver även hur lärarna jämför provresultaten med elevernas tidigare prestationer för att se vad som är en rimlig progression. En rektor beskriver att om avvikelsen är stor följer läraren upp provet muntligt och att eleven också kan få komma in till skolan och göra ett test. Andra arbetsätt som lyfts och som upplevts framgångsrika för att förhindra fusk utgörs exempelvis av att lärare och elever delar skärm med varandra eller att läraren ser eleven via video under examinationen, eller att olika programvaror används som kan låsa tillgången till internet eller andra program under tiden som provet genomförs. Vissa rektorer beskriver även att lärarna använder sig av olika program för att göra kontroller för att fastställa ursprung på texter. Generellt tycks emellertid inte fusk vara ett problem på skolorna enligt de rektorer Skolinspektionen har talat med och rektorerna ger en bild av att lärarna har vidtagit många olika åtgärder för att förhindra möjligheten till fusk.

Stress och ökad arbetsbörda för såväl elever som lärare på vissa skolor

Vissa utmaningar med att hitta balans i elevernas arbetssituation

Flera rektorer berättar att elever har upplevt en ökad arbetsbörda i samband med övergången till distansundervisning och att det finns en utmaning med att tillse att eleverna ges en väl avvägd mängd arbetsuppgifter så att arbetsbördan inte blir för stor. Det kan till exempel handla om att lärarna kräver in mer skriftligt underlag än tidigare eller att det upplevs som att eleverna måste prestera mer på varje lektion. Skolorna har på olika sätt vidtagit åtgärder för att komma till rätta med detta. Ofta löses det genom ökad ämnesövergripande samverkan mellan lärare för att hitta rätt balans i mängden arbetsuppgifter och att inte inlämningsuppgifter ska krocka. Det kan också handla om att tydliggöra att de avstämningar som görs i slutet av lektionerna inte är betygsgrundande kontrollfrågor, utan ett sätt för lärarna att få veta om lärandet fungerat och hur de ska gå vidare. Det kan också vara att tydliggöra hur mycket tid varje uppgift är tänkt att ta och hur omfattande de är. Det kan även handla om att förändra inlämningsuppgifternas utformning. På vissa skolor har uppgifterna blivit större men färre medan lärarna på andra skolor arbetar med mer avgränsade uppgifter som eleven hinner färdigställa under lektionstid. En utmaning som lyfts av enstaka rektorer är att det vid distansundervisning tenderar att bli mycket skrivna instruktioner till eleverna, vilket kräver mycket av dem. En rektor uttrycker att lärarna efter hand har blivit bättre på att skriva instruktioner med tydligare struktur. Som ett muntligt och visuellt

komplement till de skrivna instruktionerna gör lärarna också i vissa fall instruktionsvideor om hur exempelvis olika programvaror ska användas.

Frågan om balans i elevernas arbetssituation tycks enligt rektorerna ha varit ett i huvudsak initialt problem vid införandet av distansundervisningen där de flesta rektorer som Skolinspektionen talat med anser att deras skola nu har funnit en bra balans. Vissa rektorer beskriver dock att risken för en orimlig arbetsbörda för såväl elever som lärare hela tiden finns och att det därför förs återkommande diskussioner kring detta och att särskilt de många bedömningstillfällena har skapat en upplevelse av stress bland elever och lärare.

Ytterligare utmaningar som vissa rektorer lyfter är att både elever och lärare har svårt att begränsa sin arbetstid och har svårt att avgränsa när de ska finnas tillgängliga. Dessa frågor hanteras exempelvis i samverkan mellan dels rektor och lärare, dels mellan lärare och elever samt följs upp via de riskanalysers som genomförs. En rektor beskriver att en utmaning som kan komma på sikt som en följd av distansundervisningen rör ambitiösa elever som har svårt att begränsa sig i sitt arbete. Risken finns att de tar ut sig genom att de driver sig för långt och att dessa problem inte uppmärksammas. Skolan har därför tagit fram en plan för att följa upp de elever som misstänks kan finnas i riskzonen för detta.

Många nya utmaningar och uppgifter för lärare

På flera skolor lyfter rektorerna en ökad arbetsbelastning och flera nya utmaningar som distansundervisningen har medfört för lärarna. Det handlar om att det tar tid att utforma nya bedömningssituationer och att kommunicera med elever online och det beskrivs som tidskrävande för lärarna att få in ett allsidigt bedömningsunderlag. Det kan exempelvis handla om att antalet skriftliga uppgifter och bedömningsunderlag har ökat, bedömningar ska stämmas av kontinuerligt med kollegor och dokumentationen har ökat. Därmed tar också betygssättningen längre tid. Det finns också utmaningar generellt för lärarna i att inte möta eleverna i en traditionell undervisning och den ökade belastning det medför för att stödja individuella elever och att lokalisera elever. Skolorna har på olika sätt försökt lösa detta genom att exempelvis, i samband med elevers friluftsdag, avsätta tid för lärarna att hinna ikapp med detta arbete. Andra exempel på insatser skolan ger lärare för att möta utmaningar i undervisningen är anpassningar i lärarnas scheman eller individuell coaching. Rektorn har ofta regelbundna möten med lärarna och genomför lektionsbesök för att följa upp lärarnas upplevelser av distansundervisningen och identifiera lärare i behov av stöd. I vissa fall genomförs även enkäter med lärarna i samma syfte. Vissa rektorer vittnar om att dessa uppföljningar visat att lärare upplever en ökad stress i och med distansundervisningen och att det särskilt är de många bedömningstillfällena som skapat denna stress.

Vissa elevgrupper särskilt sårbara vid distansundervisning

Det kan finnas risk för att skolan inte når elever med behov av stöd, särskilt de elever som på olika sätt inte klarar att arbeta digitalt och därmed är särskilt sårbara vid distansundervisning. Särskilt stöd och elevhälsa är således ett område med särskilda utmaningar i en omställningssituation. Den bild som flertalet rektorer ger är att arbetet med elevhälsa och särskilt stöd under omständigheterna fungerar och att nya arbetssätt har utvecklats. Det finns dock risker kring detta område och Skolinspektionen kommer att fortsatt följa hur det går för dessa elever framöver och gör som tidigare nämnts inte någon bedömning av kvalitet i denna rapport.

Elevhälsa och särskilt stöd bedrivs genom delvis nya arbetssätt

Många skolor beskriver att stöd till de elever som är i behov av det fortgår på samma sätt som före distansundervisningen. De elever som tidigare hade behov av stödinsatser, till exempel i form av en assistent eller resursperson, har det även nu enligt rektorerna som Skolinspektionen talat med. Assistenterna deltar då i distansundervisningen och gör samma jobb som tidigare fast nu på distans. Kontakt mellan specialpedagog och elev kan fortgå som tidigare fast nu via telefon- eller videosamtal. De elever som är i behov av det ges ofta möjlighet att komma in till skolan för att få särskilt stöd på plats. Hänsyn tas då till smittorisk och antal närvarande elever i skolans lokaler. Undervisning som tidigare getts i mindre grupper, till exempel i matematik, kan fortsatt ges på plats eller digitalt.

Vid övergången till distansundervisning beskriver många rektorer hur de på olika sätt gjort en kartläggning av vilka elever det fanns en oro kring, både vad gäller kunskapsresultat och socialt. Ett vanligt förekommande arbetssätt är att programmöten eller klasskonferenser på skolan inledningsvis styrdes om till genomgångar av klasserna, där individer i behov av insatser under rådande situation kunde identifieras och åtgärder diskuteras. Det kan exempelvis handla om att ge elever möjlighet att komma till skolan för att få hjälp med att skapa rutiner och strukturer för studier på distans, eller att en specialpedagog kontinuerligt ringer upp eleverna och frågar hur det går. Denna initiala kartläggning beskrivs på många skolor följas upp med tät och regelbunden dialog mellan rektor och elevhälsa och arbetslag för att löpande uppmärksamma och följa elevers stödbehov. Många skolors organisering med heltidsmentorer lyfts ofta fram som en framgångsfaktor av rektorerna för att både fånga upp elever i behov av stöd och för att samordna och följa det stöd som ges.

Många skolor beskriver det som att de har förstärkt sin uppsökande verksamhet och att mentorer, specialpedagog eller kurator snabbt tar kontakt med elever som

inte närvarar på lektionerna för att uppmärksamma eventuella problem och ge individuellt pedagogiskt stöd eller annat professionellt stöd till elever. Flera skolor beskriver även hur de arbetar för att vårdnadshavarna ska ges information och förstå hur skolan arbetar vid övergången till distansundervisning. Vissa rektorer beskriver att hanteringen av elevärenden är snabbare nu under distansundervisningen, och understryker vikten av detta för att inte missa elever då det kan uppstå behov som inte funnits eller inte varit kända under ordinarie verksamhet. Vissa rektorer lyfter att förändringen i förordningen som reglerar gymnasieskolors distansundervisning gav bättre förutsättningar för stöd då de kunde börja ta in elever till skolan i mindre grupper. En rektor beskriver exempelvis att stöd till elever inledningsvis enbart genomfördes digitalt och att detta inte upplevdes vara tillräckligt, men att sedan möjligheten gavs att ge stöd inne på skolan så har det fungerat bra. Specialpedagoger och en del lärare är då tidvis på skolan för att ge enskilt stöd.

Det arbete som berörs av rektorerna rör framför allt elevhälsans arbete med särskilt stöd i undervisningen. Skolinspektionen ser ett visst behov i de fall distansundervisningen återupptas under hösten av att tillgången till kurator och skolpsykolog kan behöva förstärkas och att hälsofunktionerna behöver bli mer synliga på skolan. Vissa skolor ger dock exempel på hur kuratorer finns tillgängliga för elever såväl i skolans lokaler som via den digitala plattformen. I vissa fall har kuratorer även genomfört promenadsamtal med elever i behov av samtalsstöd. Skolinspektionen ser även att nya elevgrupper, som vid klassrumsundervisning inte tidigare fått stöd, nu har behövt stöd i att strukturera sin skoldag och sitt skolarbete utifrån de ökade krav på självdisciplin och struktur som distansundervisning ställer. Det är därför viktigt att skolornas arbete med att uppmärksamma och åtgärda elevers stödbehov även framöver är uppmärksamma på dessa nya dimensioner. Skolinspektionen befarar att sådana stödbehov kan ha varit svåra att upptäcka när undervisningen skett på distans och att skolans fortsatta arbete med elevhälsa och särskilt stöd särskilt behöver uppmärksamma om elever har tappat kunskaper och om deras lärande har påverkats av distansundervisningen för att kompensera för detta i elevernas fortsatta lärande. Detta är även ett område som Skolinspektionen avser återkomma till när höstterminen startar och eleverna är tillbaka på skolorna.

Vissa elevgrupper såsom elever på introduktionsprogram eller elever med social oro i hemmet är mer sårbara vid distansundervisning

De elever som är i behov av stöd eller extra anpassningar tycks många gånger och något oväntat hantera distansundervisningen bättre än klassrumsundervisningen, enligt de rektorer Skolinspektionen talat med. Även studieron tycks enligt rektorerna bli bättre för dessa elever. Att lärare spelar in sina lektioner nämns som ett exempel som har fått till följd att flera elever med stödbehov lättare kan följa

med i undervisningen, likaså att dessa elever under en period inte är med i den sociala interaktionen i skolan som är viktig men för vissa ansträngande. Bilden är dock långtifrån entydig. Vissa elevgrupper såsom elever med autism eller elever med social oro i hemmet tycks tvärtom bli mer sårbara vid distansundervisning. Det kan överlag vara svårt att få kontakt med dessa elever och hitta struktur för lärande. Dessa elevgrupper ges många gånger möjlighet att komma in till skolans lokaler för att få arbetsro eller stöd på plats.

Distansundervisning ställer generellt ökade krav på elevers självdisciplin och struktur och många skolor beskriver att delvis nya elevgrupper nu är särskilt sårbara och i behov av stöd. Det handlar ofta om elever som har svårt att hitta struktur och rutiner för sina studier och att interaktionen med lärarna försvåras i den digitala kontexten. Många gånger är dessa elever i behov av konkret ledning och hjälp av en fysiskt närvarande lärare. I flera fall har skolorna gett dessa elever möjlighet att komma in till skolan för att på plats få hjälp med sin studieplanering alternativt att denna stödinsats sker digitalt. Vissa rektorer uttrycker dock att det finns svårigheter med att fullt ut tillgodose denna elevgrupps behov.

Särskilda utmaningar för elever som går på introduktionsprogrammen lyfts av flera rektorer. En rektor beskriver exempelvis att dessa elever många gånger endast har skolnärvaron som plattform för sitt sociala liv. Skolan följer därför genom elevhälsan noggrant upp elevernas sociala mående och har bland annat anordnat en friluftsdag i miniformat för att ge eleverna möjlighet att i mindre grupper kunna umgås. En annan utmaning finns enligt vissa rektorer när det gäller elever på språkintrödningsprogram eftersom en del av dessa elever inte har en hemmiljö som gynnar distansundervisning. Det kan till exempel handla om att nivån på teknisk utrustning i hemmet är sämre eller att många är trångbodda och har svårt att studera hemma i lugn och ro. Även andra elevgrupper kan ha svårighet att arbeta hemifrån på grund av hemförhållanden såsom social oro i hemmet eller trångboddhet med många syskon och andra familjemedlemmar hemma som påverkar studieron. En rektor beskriver det som att elevernas socioekonomiska bakgrund syns tydligt med distansundervisningen. Skolorna ger enligt rektorerna ofta dessa elever möjlighet att sitta i skolans lokaler under skoldagen.

Utmaningar finns även enligt vissa rektorer när det gäller att fler elever har uttryckt att de börjar må psykiskt dåligt av att sitta isolerade från skolan och varandra och att det kan vara utmanande för skolan att på ett bra sätt kunna stödja elever som tappar rutiner, inte kliver ur sängen och inte går utomhus regelbundet. Dessa rektorer beskriver att elevhälsans personal och skolkuratoren är tillgänglig för eleverna för att stödja med samtal. Enstaka rektorer beskriver även hur det vid distansundervisning kan vara svårare att nå elever med beroendeproblematik och att skolan därför har ökat samverkan med polisen och socialtjänsten.

Elever kan även som tidigare nämnts ha svårt att begränsa sin arbetstid enligt vissa rektorer och en utmaning som kan komma på sikt som en följd av

distansundervisningen rör ambitiösa elever som har svårt att begränsa sig i sitt arbete. Risken finns att de tar ut sig genom att de driver sig för långt och att det inte uppmärksammas enligt en rektor. Skolan har därför tagit fram en plan för att följa upp de elever som misstänks kan finnas i riskzonen för detta. Skolinspektionen ser det som mycket viktigt att skolan har kunskap om och en beredskap för att möta alla olika elevgrupper som är särskilt sårbara vid distansundervisning för att kunna ge dem det stöd de behöver. Det blir även viktigt att följa upp dessa elevers mående och eventuella stödbehov för att komma ikapp med sitt lärande då undervisningen återgår till att ske i skolans lokaler på heltid. Dessa delvis nya elevgrupper kan för skolan ibland vara svåra att upptäcka och nå och Skolinspektionen ser därför ett behov av stöd till skolorna i detta arbete. Det gäller inte minst ambitiösa elever i riskzonen för psykisk ohälsa såsom utbrändhet som kan vara svåra att upptäcka vid distansundervisning.

Distansundervisning tycks enligt rektorerna under omständigheterna fungera väl för annars skoltrötta elever

En oväntad positiv effekt av distansundervisningen som flera rektorer har noterat är att distansundervisningen, åtminstone i detta första skede, för vissa elever tycks fungera väl. I flera fall har den inneburit något nytt i förhållande till den reguljära undervisningen som varit positivt. Den har även inneburit en förbättring för flera elever med problematik som försvårar sociala möten. Elever som tidigare hade hög frånvaro eller som var så kallade hemmasittare deltar nu i undervisningen i större utsträckning och fler skoluppgifter lämnas in. Rektorer berättar även att elever som inte tidigare var så muntligt aktiva nu tar mer plats i det digitala klassrummet. Distansundervisningen beskrivs av flera rektorer även som att den initialt ökat koncentrationen för flera elever, inte bara de med stödbehov, och att den generella närvaron har ökat och att eleverna i större utsträckning är i tid till lektionerna. Elever som till stor del upptas av de sociala interaktionerna i klassrummet har till viss del kunnat slappna av mer och fokusera på studierna menar exempelvis en rektor. De positiva erfarenheterna av distansundervisningen påtalas många gånger som något skolan kommer ta med sig i arbetet framöver, i synnerhet kopplat till elever med hög frånvaro.

Samtidigt som många skolor berättar om en initial positiv effekt av distansundervisningen när det gäller elevernas närvaro finns tendenser till att denna positiva effekt avtar något över tid. En rektor berättar exempelvis om att frånvaron minskade i början av perioden med distansundervisningen men att den nu har gått tillbaka till samma nivå som tidigare. Den långsiktiga effekten av distansundervisning på elevers närvaro generellt tycks därmed mer svårtolkad. För vissa skolor är närvaron densamma som före övergången till distansundervisningen. Många rektorer verkar dock uppleva en ökad närvaro under distansundervisningen även om den positiva effekten mattats av något över tid.

Bibehålla elevernas motivation en av de största utmaningarna

Elever upplever enligt rektorerna ensamhet och avsaknad av social samvaro

Elever saknar den sociala samvaron med klasskamrater och det kan upplevas som ensamt att studera hemifrån enligt flera av de rektorer Skolinspektionen talat med, i synnerhet de rektorer som intervjuats mot slutet av terminen då distansundervisningen pågått i över två månader. Detta har på vissa skolor särskilt uppmärksammats för de elever som i vanliga fall är studiemotiverade och har en stark social identitet på skolan. Det kan även handla om elever med olika funktionsvariationer som mist sitt sociala sammanhang de befinner sig i till vardags med andra människor omkring sig med samma funktionsvariation.

Många skolor försöker enligt rektorerna på olika sätt öka elevernas sociala interaktion och följa upp elevernas mående. En vanlig strategi är att skolan försöker skapa uppgifter där eleverna ska samarbeta i grupp under lektionstid så att eleverna ges möjlighet till interaktion med varandra. Skolorna tycks dock i något mindre utsträckning samtala om gemensamma aktiviteter eller hur de ska bibehålla den sociala gemenskapen utanför själva skolarbetet, exempelvis på raster och vid lunchen. Det kan också upplevas som utmanande att hitta former för detta enligt rektorerna. Exempel på aktiviteter som vissa skolor har vidtagit är att skapa rutiner för att kunna äta lunch ihop på distans eller att de digitala mötesrummen hålls öppna under raster så att eleverna kan umgås även utanför lektionstid för att ge eleverna större möjlighet till social gemenskap. På vissa skolor används de digitala plattformarna för att delge varandra sin vardag genom bilder, filmer och berättelser. En skola har till exempel infört en onsdagspromenad där eleverna filmar och delar med sig av sin "promenad-film". En annan skola planerar att hålla en årligt återkommande klasskamp digitalt i samarbete med elevrådet. På vissa skolor har även personal promenerat med elever för att öka den sociala samvaron. För att stödja elever i den nuvarande skolsituationen berättar en rektor att skolpsykologen har producerat en film om hemarbete och hur man kan hantera känslan av ensamhet.

På många skolor följer lärare eller mentorer upp elevernas mående genom samtal med eleverna om hur de mår och vad som sker hemma. En rektor berättar att de har skapat en rutin där mentorerna träffar sina elever i mindre grupper virtuellt, för att kunna stämma av hur eleverna mår och att alla har sociala kontakter så att ingen ska bli ensam. Att eleverna upplever gemenskap och social samvaro är viktigt för att bibehålla den entusiasm, självdisciplin och motivation som de flesta elever

inledningsvis uppvisat gällande distansundervisningen. Det lyfts i vissa fall fram som en framgångsfaktor att övergången till distansundervisning skedde under senare delen av läsåret då lärarna kände sina elever och eleverna kände varandra. Samtidigt uttrycks en oro inför hösten bland vissa rektorer för att det blir mycket svårare att påbörja distansundervisning med nya elever i år 1, i de fall detta blir aktuellt, när eleverna inte känner sina nya klasskamrater eller sina lärare. Detta är emellertid ett område som skolorna kan behöva uppmärksamma mer framöver och skapa en beredskap för i de fall då gymnasieskolorna under en längre eller kortare period kan behöva återgå till distansundervisning på grund av covid-19 pandemins utveckling.

Bibehålla elevernas motivation en av de största utmaningarna framöver

Hur elevernas motivation och intresse för skolarbetet ska bibehållas på sikt då undervisningen bedrivs på distans är en av de största utmaningarna som flera rektorer uttrycker en oro för, i synnerhet de rektorer som intervjuades under senare delen av vårterminen. En utveckling beskrivs på flera skolor där nöjdheten med undervisningen och närvaron, som till en början var högre än normalt, därefter har börjat sjunka. Vissa rektorer berättar att eleverna börjar tappa motivationen då de tycker att det är tråkigt med distansundervisning och att de inte får vara på plats i skolan. Vissa elever tycks även ha svårt med den självdisciplin och eget ansvar som krävs för distansundervisning. En annan utmaning som lyfts är att hitta motivationshöjande insatser som kan ersätta det fysiska mötet som bygger upp en relation. En rektor lyfter särskilt att eleverna i år 1, vilka ännu inte kommit ut på praktikplatser och som lärarna ännu inte känner så väl, är svåra att hålla motiverade.

Skolorna beskriver hur de på olika sätt försöker öka och bibehålla elevernas motivation för skolarbetet. Ofta sker detta genom uppsökande och utökade kontakter mellan elevhälsa/mentorer och enskilda elever samt genom att stötta elever för att organisera och sköta sin skoldag. Många skolor försöker även generellt skapa en variation i arbetssätt i undervisningen, även om detta kan upplevas som utmanande av vissa. En rektor beskriver hur lärarna samverkar med varandra för att variera undervisningen eftersom de i början av perioden med distansundervisning kom fram till att de många gånger genomförde lektionerna på samma sätt, vilket kunde uppfattas som mindre motiverande av eleverna. För att ändra detta har lärarna nu ofta längre lektioner tillsammans då de samverkar och varierar innehållet utifrån ämnena. En annan rektor beskriver hur lärarna arbetar med en gemensam lektionsmodell innehållande korta instruktioner, kortsiktiga mål, flera muntliga uppföljningar och ett sammanfattande avslut på varje lektion för att bibehålla elevernas motivation och aktivitet.

Elever som redan innan distansundervisningen infördes hade låg närvaro och bristande motivation kan ha särskilt svårt att finna motivation för skolarbetet och vissa skolor lyfter att dessa elever dessutom kan vara svåra att nå i undervisningen under rådande omständigheter. Det framkommer även att det på flera skolor finns enstaka elever som inte alls deltar i undervisningen och som överhuvudtaget är svåra att nå och få kontakt med. Denna problematik tycks ha ökat något under tiden med distansundervisning. Rektorer beskriver hur lärarna på flera sätt försöker få kontakt med dessa elever genom telefonsamtal, sms eller genom skolans digitala plattformar. Omyndiga elevers vårdnadshavare kontaktas. I vissa fall har elevhälsan i samverkan med socialtjänsten gjort hembesök för att nå ut till eleverna. I andra fall har skolan tagit hjälp av fältassistenter som söker upp elever per telefon och som rör sig i närområdet bland eleverna. I många fall har dessa insatser hjälpt, om inte direkt så efter en viss tid, enligt rektorerna. Enstaka rektorer berättar att även elever som presterar bra i skolan nu har svårt med motivationen, vilket visar sig genom att eleverna sjukanmäler sig, är trötta eller saknar disciplin. För att hantera denna utmaning kontaktar lärare i respektive kurs vid behov eleverna och i allvarigare fall kopplas även elevhälsan och vårdnadshavare in. Dessutom har några elever kallats in till skolan under vissa lektioner som ett sätt att bryta detta mönster.

Även om omställningen till distansundervisning enligt många rektorer har fungerat väl lyfter flera rektorer en oro för att elever ska orka hålla ut, i synnerhet i de fall då distansundervisningen fortgår under delar av höstterminen, och understryker i flera fall vikten av att arbeta med dessa frågor löpande. Skolinspektionen delar bilden av att detta kan vara en av de större utmaningarna med distansundervisning. Det återstår att se vilka eventuella effekter detta kan ha haft på elevernas studieresultat och genomströmningen i gymnasieskolan. I de fall gymnasieskolorna behöver återgå till distansundervisning under en längre eller kortare period med anledning av covid-19 pandemins utveckling ser Skolinspektionen flera viktiga lärdomar att dra av vikten av att tidigt och ihållande arbeta strategiskt med motivationshöjande insatser. Särskilt sårbara blir de elever som i sådana fall påbörjar sina gymnasiestudier under hösten där det inte sedan tidigare finns upparbetade sociala kontakter med lärare eller klasskamrater vilket tycks underlätta motivationen för skolarbetet.

Brist på rörelse under skoldagen kan påverka elevernas välbefinnande och motivation för skolarbetet

Vissa rektorer lyfter att det är svårt att hitta former för att uppmuntra elever att röra sig mer då distansundervisningen innebär mer stillasittande för eleverna. Exempelvis då resor till och från skolan, samt rörelse mellan lektioner och på raster uteblir. Detta kan påverka såväl elevernas mående som deras möjlighet till koncentration under lektionerna och motivationen för skolarbetet. Dessa rektorer

berättar om hur skolan på olika sätt har försökt stimulera och uppmuntra elevernas rörelse och fysiska aktivitet genom att exempelvis införa ett rörelsepass varje dag som leds av idrottsläraren eller att på olika sätt försöka planera in rörelse under lektionen. På andra skolor beskriver rektor hur de arbetar med att göra eleverna medvetna om vikten av att ta pauser och röra på sig. Skolinspektionen ser detta som ett viktigt område för skolorna att arbeta med för att främja elevernas välbefinnande, hälsa och arbetsituation samt ge eleverna bästa förutsättningar för lärande.

Avslutande diskussion

Viktigt att följa utvecklingen och höra fler röster

Gymnasieskolorna har på kort tid fått ställa om sin undervisning och hitta nya lösningar mitt under en pågående samhällskris. Iakttagelserna i denna rapport visar att det enligt rektorernas utsagor pågått ett mycket engagerat och aktivt arbete. Samtidigt har distansundervisningen ställt många och nya krav på lärare i undervisningen och i bedömningsfrågor. Dessutom har ökade krav ställts på elever gällande självdisciplin och studiestruktur. Skolinspektionen ser att gymnasieskolan på vissa områden kan behöva fortsatt stöd framöver utifrån den extraordinära situation som varit. Det är viktigt att det finns en uthållighet och en rimlig arbetssituation för såväl elever, lärare och skolledare när nu undervisningen återgår till skolans lokaler. Likaså en beredskap och planering för de fall gymnasieskolan åter behöver återgå till distansundervisning på grund av covid-19 pandemins utveckling.

Under nära tre månader har i stort sett all undervisning skett på distans i gymnasieskolan. I denna rapport har vi fått höra rektorernas röster om förändringsarbetet ur deras perspektiv. För att få en heltäckande bild är det dock avgörande att elevers, lärares och annan skolpersonals upplevelser av distansundervisningen också får höras. Skolinspektionen avser att på fler sätt följa upp gymnasieskolornas arbete med distansundervisning, framför allt hur skolorna arbetar med de utmaningar som presenteras i denna rapport som är en följd av att undervisningen skett på distans.

Vad de förändrade arbetssätten kommer att betyda för elevers kunskapsutveckling, betyg och deras möjligheter till stöd och stimulans kan visas först på längre sikt. Det gäller exempelvis hur det påverkar andelen elever som går ut med gymnasieexamen, betygssnitt och upplevelser av undervisningen. Genom att sprida våra iakttagelser i denna rapport hoppas vi kunna bidra med ett viktigt underlag för lokala och nationella beslutsfattare. Likaså att Skolinspektionen vid fortsatta uppföljningar och kartläggningar kan återkoppla på ett sätt som kan vara framåtsyftande och lärande för huvudmän och skolledare.

Skolinspektionen kan utifrån erfarenheter från tillsyn och kvalitetsgranskning se att flera delar av det förändringsarbete – vilket har varit en följd av distansundervisningen – som rektorerna beskriver i denna rapport även kan utgöra viktiga lärdomar för att utveckla den ordinarie undervisningen och möta återkommande utvecklingsområden inom skolan. Det kan handla om det täta uppföljningsarbete som flera rektorer beskriver av hur undervisningen går, exempelvis med hjälp av enkla elevenkäter, som direkt kan leda till förbättringar i hur lärarna lägger upp undervisningen. Andra exempel på förändrade arbetssätt som Skolinspektionen bedömer att skolorna bör fortsätta med för att utveckla den

ordinarie undervisningen handlar exempelvis om att spela in genomgångar som elever kan återgå till, vilket särskilt kan vara en tillgång för elever med stödbehov och elever som av sjukdom eller andra skäl missar undervisning. I rapporten ges även flera goda exempel på metoder och arbetssätt för hur lärare kan skapa lektioner som gör elever mer aktiva.

Skolan har en mycket viktig kompensatorisk roll för att både stärka alla elevers lärande oavsett hemförhållanden, men också för att skapa trygghet och uppmärksamma elever som far illa. Uppföljningar från såväl Skolverket, Sveriges Elevkårer, BRIS och Rädda barnen visar bland annat att skolans kompensatoriska uppdrag utmanas vid distansundervisning och att skillnaderna mellan de elever som lyckas och inte lyckas ökar.⁵ Det finns även svårigheter med att fullt ut ge det stöd som elever behöver vid distansundervisning.⁶ Det är tydligt att de som har föräldrar eller andra familjemedlemmar som kan stötta skolarbetet klarar sig bättre. Likaså kan den fysiska arbetsmiljön i hemmet skilja sig stort för elever, gällande exempelvis arbetsro och tillgång till avskild adekvat arbetsplats, vilket ger eleverna olika förutsättningar för att klara skolarbetet.⁷ Då eleverna i större utsträckning befinner sig i hemmet framkommer även en ökad utsatthet för familjekonflikter, psykiskt och fysiskt våld och hedersrelaterat förtryck.⁸ Skolinspektionen kan i denna rapport se ett aktivt arbete från skolorna för att nå alla elever och följa deras mående och behov av stöd. Skolinspektionen kan dock konstatera att vissa elevgrupper tycks särskilt sårbara vid distansundervisning. Det gäller exempelvis elever på introduktionsprogram och elever med social oro i hemmet vilka kan behöva uppmärksammas särskilt i denna situation. Skolinspektionen vill särskilt understryka den nyckelaktör som skolan är vid en samhällskris och vikten av att skolans arbetssätt fortlöpande analyseras och utvecklas för att på bästa sätt ge alla elever möjlighet till en god utbildning under trygga förhållanden. Inför höstterminen är det därför viktigt att skolorna har en beredskap för att analysera elevernas behov med fokus på huruvida distansundervisningen kan ha påverkat såväl elevernas kunskapsmässiga utveckling

⁵ Skolverket (2020), *Sammanfattning av svar från Skolchefsnätverket*, s 6f, <https://www.skolverket.se/getFile?file=6548>.

⁶ Skolverket (2020), *Undersökning om coronapandemins påverkan på skolväsendet*, s 2ff, <https://www.skolverket.se/getFile?file=6774>.

⁷ Sveriges Elevkårer (2020), *Gymnasieelevers upplevelse av distansundervisning under coronakrisen: Undersökning bland Sveriges Elevkårers medlemmar april 2020*, s 5ff, <https://sverigeselevkarer.se/media/1860/undersokning-gymnasieelevers-distansundervisning-under-coronakris-2020.pdf>.

⁸ BRIS (2020-06-08), "Barn i familjer med alkoholproblem extra utsatta i ett otillgängligt samhälle – vi måste se och agera", <https://www.bris.se/om-bris/press-och-opinion/de-battartiklar/barn-i-familjer-med-alkoholproblem-extra-utsatta-i-ett-otillgangligt-samhalle--vi-maste-se-och-agera/>; Rädda barnen, i Sveriges radio 2020-06-04, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7486845>.

som psykiska hälsa, och att adekvata åtgärder vidtas. Denna analys av elevers behov av återhämtning behöver därför ta hänsyn till såväl betyg, stöd, social gemenskap och elevhälsa. I de internationella utblickar som finns ses även en motsvarande diskussion om hur detta kan ske med fokus på just stöd, digitala klyftor, hälsa och kunskapsförluster för särskilt utsatta elevgrupper.

Bilaga 1

Urval och genomförande

Skolinspektionen har i denna uppföljning av gymnasieskolans distansundervisning genomfört video- eller telefonintervjuer med 264 rektorer under vecka 16–22 2020.⁹ Syftet med intervjuerna har varit att dels vara granskande, dels ge framåtsyftande återkoppling till rektorerna på hur arbetet kan utvecklas. Inspektionssamtalen omfattade cirka 45 minuter med fokus på skolans arbete med distansundervisning, betygssättning och garanterad undervisningstid. Samtliga tre områden berördes under intervjun men intervjun fördjupades inom de områden som rektorn önskade tala mer om. Under samtalet har inspektörerna antecknat vad som enligt rektor fungerar bra på skolan och vilka utmaningar som rektorn ser i arbetet. Dessa sammanfattande anteckningar kommunicerades sedan med huvudman och rektor som gavs möjlighet att justera eventuella felaktigheter. Därefter resulterade granskningen i en skriftlig återkoppling till skolan med eventuella rekommendationer från Skolinspektionen som förhoppningsvis kan hjälpa skolan att utveckla arbetet utifrån deras specifika utmaningar. Den kvalitativa analysen i denna rapport baseras på 100 av dessa 264 skriftliga återkopplingar.

Urvalet av skolenheter till denna uppföljning baseras på tre olika urvalsgrupper kopplat till skolornas programsammansättning (tabell 1). En grupp som består av gymnasieskolor med program som antas kunna genomföra undervisning på distans utan större svårigheter, medan två grupper består av gymnasieskolor med program som antas ha större utmaningar i att genomföra undervisning på distans på grund av tillgång till resurser eller tillgång till stöd/lärare. Underlaget för denna uppföljning utgörs inte av ett slumpmässigt urval skolenheter av landets gymnasieskolor, vilket ska beaktas i tolkningen av resultatet som således inte kan generaliseras att gälla situationen i hela skolsverige. Urvalet till de 100 återkopplingar som ingår i den kvalitativa analysen i denna rapport har fördelats mellan de tre urvalsgrupperna och baseras därutöver på inom vilken tidsperiod granskningen utfördes. De första 45 återkopplingarna som genomfördes mellan vecka 16-18 ingår tillsammans med ytterligare 55 skolor vars återkopplingar genomfördes i slutet av granskningsperioden mellan vecka 20–22.

⁹ I tabellerna nedan är 25 skolor bortplockade pga att de skolorna ej valts ut utifrån urvalskriterierna. Dessa skolor tillkom i granskningen på grund av att de sedan tidigare hade en regelbunden kvalitetsgranskning eller tillsyn inplanerad.

Tabell 1. Urvalsgrupp

Urvalsgrupp	Enskild huvudman	Offentlig huvudman	Total summa
Urvalsgrupp 1: Betydligt fler elever i program där det bör kunna gå att undervisa på distans	34 % (31)	30 % (44)	31 % (75)
Urvalsgrupp 2: Flest elever i program där det är svårt att undervisa på distans pga. tillgång till resurser	45 % (41)	32 % (47)	37 % (88)
Urvalsgrupp 3: Flest elever i program där det är svårt att undervisa på distans pga. tillgång till stöd/lärare	21 % (19)	39 % (57)	32 % (76)
Totalsumma	100 % (91)	100 % (148)	100 % (239)

Bakgrundsinformation

Det framgår att skolorna som har ingått i uppföljningen till stor del genomför distansundervisning i realtid (tabell 4), där endast en skola helt och hållet genomför distansundervisning när elever och lärare är åtskilda i tid och rum. Majoriteten av skolenheterna (60 procent) har helt och hållet bedrivit distansundervisning i realtid medan övriga skolenheter delvis har bedrivit distansundervisning och delvis haft andra lösningar. Det kan i dessa fall handla om att elever genomfört praktiska undervisningsmoment, examinationer eller fått stödundervisning i skolans lokaler. Det framgår dessutom att sjukfrånvaron hos den stora majoriteten av skolorna (99 procent, tabell 6) har varit 25 procent eller lägre och att de flesta skolenheter (82 procent, tabell 5) har tillämpat en strategi där vissa lärare undervisar från skolans lokaler medan andra undervisar hemifrån. Därutöver framträder inte några tydliga skillnader som tyder på att skolor med flest elever i program där det kan antas vara svårt att undervisa på distans, på grund av tillgång till resurser eller tillgång till stöd, i mindre utsträckning (jämfört med övriga skolor) bedriver distansundervisning i realtid (tabell 7). Därtill går det inte att utläsa några markanta skillnader mellan enskilda och offentliga huvudmän.

Tabell 2. Kommungrupp

Kommungrupp	Enskild huvudman	Offentlig huvudman	Total summa
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	16 % (15)	33 % (49)	27 % (64)
Storstäder och storstadsnära kommuner	33 % (30)	26 % (39)	29 % (69)
Större städer och kommuner nära större stad	51 % (46)	41 % (60)	44 % (106)
Totalsumma	100 % (91)	100 % (148)	100 % (239)

Tabell 3. Skolans storlek

Skolans storlek	Enskild huvudman	Offentlig huvudman	Total summa
Elevantal under 104 elever (lägsta kvartilen)	22 % (20)	8 % (12)	13 % (32)
Elevantal från 212–331	25 % (23)	30 % (45)	28 % (68)
Totalsumma	100 % (91)	100 % (148)	100 % (239)

Tabell 4. Distansundervisningens form

Distansundervisningens form	Enskild huvudman	Offentlig huvudman	Total summa
Undervisningen är delvis på distans i realtid, delvis andra lösningar	40 % (36)	40 % (59)	40 % (95)
Totalsumma	100 % (91)	100 % (148)	100 % (239)

Tabell 5. Undervisning hemifrån eller från skolans lokaler

Undervisning hemifrån eller från skolans lokaler	Enskild huvudman	Offentlig huvudman	Total summa
Alla lärare undervisar från skolans lokaler	10 % (9)	7 % (11)	8 % (20)
Alla lärare undervisar hemifrån	18 % (16)	4 % (6)	9 % (22)
En del lärare undervisar hemifrån, andra från skolans lokaler	73 % (66)	89 % (131)	82 % (197)
Totalsumma	100 % (91)	100 % (148)	100 % (239)

Tabell 6. Sjukfrånvaro personal

Sjukfrånvaro personal	Enskild huvudman	Offentlig huvudman	Total summa
0–25 procent	100 % (91)	99 % (147)	100 % (238)
26–50 procent			
51–75 procent		1 % (1)	0 % (1)
Totalsumma	100 % (91)	100 % (148)	100 % (239)

Tabell 7. Distansundervisning för olika programsammansättningar

Distansundervisning för olika programsammansättningar	Enskild huvudman	Offentlig huvudman	Total summa
Urvalsgrupp 1: Betydligt fler elever i program där det bör kunna gå att undervisa på distans	34 % (31)	30 % (44)	31 % (75)
Undervisningen är helt och hållet på distans i realtid	58 % (18)	68 % (30)	64 % (48)
Undervisningen är delvis på distans i realtid, delvis andra lösningar	42 % (13)	32 % (14)	36 % (27)
Urvalsgrupp 2: Flest elever i program där det är svårt att undervisa på distans pga. tillgång till resurser	45 % (41)	32 % (47)	37 % (88)
Undervisningen är helt och hållet på distans i realtid	66 % (27)	49 % (23)	57 % (50)
Undervisningen är delvis på distans i realtid, delvis andra lösningar	34 % (14)	49 % (23)	42 % (37)
Undervisningen är helt och hållet på distans där elever är skilda i tid och rum		2 % (1)	2 % (1)
Urvalsgrupp 3: Flest elever i program där det är svårt att undervisa på distans pga. tillgång till stöd/lärare	21 % (19)	39 % (57)	32 % (76)
Undervisningen är helt och hållet på distans i realtid	53 % (10)	61 % (35)	59 % (45)
Undervisningen är delvis på distans i realtid, delvis andra lösningar	47 % (9)	39 % (22)	41 % (31)